

ADA NILSSON
vid skrivbordet
i sin mottagning
på Triewalds-
gränd i Gamla
stan i Stock-
holm.

som döptes till »de fem fronternas hus«. Fronterna som avsågs var: kvinnofrågan, fredsfrågan, jordfrågan, befolkningsfrågan och den egna liberala linjen.

TIDEVARVET
Fogelstadgrup-
pens kulturella
veckotidning
kom ut med sitt
första nummer
1923.
En illustration
ur tidningen
från 1927 visar
den nya kvinnan
bevakad av tu-
sen ögon.

Ada Nilsson var starkt engagerad i fredsfrågan. Tidningen Tidevarvet hade 1935, samma år som Mussolini anföll Abessinien (Etiopien), tagit upp en kampanj »Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget« under parollen »Ned med vapnen i alla länder« [1, 3, 5, 7]. Genom en omröstningsprocedur fick man ihop 20 000 kvinnonamn. Ett representantmöte utsåg en kvinnodelegation för att med Ada som ordförande åka till Nationernas Förbund (NF) i Genève i september 1935 och framlägga en resolution. Ada höll tal inför NFs råds-president, och kvinnodelegationen fick föredra sin resolution inför förbundsordföranden [6]. »Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget« mötte emellertid motstånd på hemmaplan och blev delvis ett misslyckande. Motsättningar uppstod också inom Tidevarvsgruppen och tidningen lades ned 1936 [3, 5].

Ada var länge vice ordförande i Sällskapet Sverige-Sovjetunionen [1]. Att hon såg försonligt på Sovjetunionen påverkades säkert av att hon var mycket nära vän med Aleksandra Kollontaj, Sovjetunionens ambassadör i Sverige 1930–1945 [3]. Hon var Aleksandra Kollontajs både bästa vän och läkare. När Kollontaj 1942 drabbades av en blodpropp i hjärnan räddade snabba ingripanden från Ada och från professor Nanna Svartz, som gav heparininjektioner, livet på henne.

Honorine Hermelin var en annan person som stod Ada Nilsson mycket nära. Mellan dem uppstod en kärlek, som så småningom övergick i en livslång vänskap, och när Ada på ålderdomen fick en alltmer ned-satt syn och blev fattigt flyttade hon till Honorine Hermelins hem Lilla Ulfåsa på Fogelstad [1].

1964 avled Ada Nilsson. Ulrika Knutson skriver att om »det fanns historisk anständighet skulle Ada Nilsson ha ett eget kapitel i svensk socialhistoria« [3]. Jag håller med.

Som framgått hade de dåtida kvinnliga läkarna i Sverige stor betydelse för framväxten av kvinnorörelsen. Tänk om man på Triewaldsgränd 2, »de fem fronternas hus«, kunde inhysa ett museum, som för eftervärlden fick visa upp denna historiskt dynamiska period i svensk kvinnohistoria.

Jan Halldin

leg läkare, med dr, Stockholm
jan.halldin@sl.se

Lärjungen stod inte långt efter mästaren Cochrane

Det är förtjänstfullt att Archie Cochrane i LT nr 16/2008 blir uppmärksammas för sin insats för sjukvårdens effektivitet, liksom Cochrane Collaboration, som fått så stor betydelse. I det sammanhanget saknas dock ett viktigt namn, nämligen Iain Chalmers. Som chef för den organisation som det engelska sjukvårdsdepartementet startade 1992 kom han att betyda lika mycket som Cochrane för idéernas spridning.

Vid det årliga mötet i International Society of Health Technology Assessment i Sorrento våren 1992 höll Iain Chalmers ett tre-fyra timmar långt seminarium om den speciella vetenskap som innebär att systematiskt granska medicinsk litteratur, en vetenskap som Cynthia Mulrow hade definierat i USA under slutet av 1980-talet.

Man måste nästan ha varit närvarande i Sorrento för att förstå vilken karismatisk förkunnare som de Cochraneska idéerna hade fått i Chalmers. Många av deltagarna där insåg vikten av att sprida detta budskap, bland andra Egon Jonsson och jag.

Det ledde bland annat till att vi på SBU:s vägnar besökte Chalmers i Oxford i samband med inaugurationen hösten 1992 av det Cochrane Center som Chalmers blev chef för. Han hade då tidigare lett Oxford Database of Perinatal Trials.

Egon och jag såg vad vi kunde vinna med ett samarbete, och genom att SBU aktivt gick med för att stödja verksamheten kunde den snabbt internationaliseras, något som Chalmers såg som dess huvuduppgift (vilket kanske den brittiska regeringen knappast gjorde).

Iain Chalmers drevs liksom Cochrane av en stark inneboende känsla av behovet av systematik i den vildvuxna flora som litteraturen inom de kliniska vetenskaperna hade utvecklats till. Denna känsla bottade i att Chalmers haft liknande erfarenheter som Cochrane.

Som läkare i ett flyktingläger i Libanon, där sjuka barn fordrade betydligt snabbare insatser än vad pediatrikkursen hade lärt honom, upplevde han begränsningen i vad han fått lära i medicinarutbildningen. Det var ett lyckokast att en person med Iain Chalmers' egenskaper fick omsätta denna erfarenhet i den verksamhet som för alltid kommer att bära Cochranes namn.

Under några år bidrog SBU både ekonomiskt och personellt till uppbyggnaden av Cochrane Collaboration, bland annat med att hjälpa till vid uppbyggnaden av den första enheten utanför Oxford, den nordiska i Köpenhamn.

Här finns det varken anledning eller plats att beskriva hur organisationen sedan vuxit – det är en historia för sig.

Lars Werkö
professor em

LÄS MER Referenslista <http://ltarkiv.lakartidningen.se>